

Нікріцухін А.О., студент,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Лихова С.Я., д.ю.н., професор

СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ «ЕКОЦИД» (СТАТТЯ 441 КК УКРАЇНИ)

Суб'єкт злочину є обов'язковим елементом складу злочину і його правильне визначення є одним з найважливіших питань під час кваліфікації злочину. Питання щодо того, яким є суб'єкт (загальним чи спеціальним) злочину, склад якого передбачений в диспозиції ст. 441 КК України «Екоцид» є дискусійним серед вчених-правників. Тому дослідження зазначеного питання є актуальним.

М.І. Хавронюк зазначає, що суб'єкт екоциду загальний (фізична, осудна особа, віком від 16 років) [1, с. 1350]. Його думку підтримує М.П. Куцевич [2]. Ми вважаємо ці твердження не зовсім коректними, бо для екоциду характерний як загальний, так і спеціальний суб'єкт. Для доведення цієї думки пропоную розглянути найбільш відомі екологічні катастрофи, які підпадають за ознаками складу злочину під пряму дію ст. 441 КК України, такі як: Аварія на ЧАЕС в 1986 році та аварія на танкері «Еххон Valdez» у 1989 році.

Щодо аварії на ЧАЕС, то згідно доповіді Міжнародної консультативної групи з ядерної безпеки, основною причиною аварії на ЧАЕС є недбалість та помилки обслуговуючого персоналу, які полягали в недодержанні вимог щодо роботи реактора та недбале відношення до безпеки виробництва [3, с. 23, с. 28]. У зазначеній екологічній катастрофі винен спеціальний суб'єкт, а саме обслуговуючий персонал (тобто особи, які мали відповідну посаду, освіту, досвід роботи та навички для здійснення відповідної діяльності). Загальний суб'єкт в даній катастрофі не може бути винен, адже фізичну, осудну особу віком від 16 років не можуть допустити до обслуговування ядерного реактора, тому що в неї немає відповідної освіти та посади для здійснення такої діяльності.

Щодо аварії на танкері «Еххон Valdez», то згідно доповіді National Transportation Safety Board щодо розслідування катастрофи «Еххон Valdez oil spill» основними причинами її вчинення був некваліфікований третій помічник капітана, який неправильно виконав маневр судна. Також, хибне рішення капітана судна через алкогольне сп'яніння залишити третього помічника, який не мав необхідних навичок та дозволу до виконання складних маневрів судна під час льодових умов погоди та близького розташування рифів, одного на капітанській палубі стало однією із причин цієї екологічної катастрофи [4]. В цій аварії також фігурують спеціальні суб'єкти, а саме моряки, які мають посаду на судні, відповідну освіту, знання та вміння для здійсненні морської діяльності. Також, слід

зазначити, що в цій екологічній катастрофі може бути винен тільки спеціальній суб'єкт, адже для призначення на судно потрібно мати спеціальну освіту.

Зазначені екологічні катастрофи доводять, що екоцид може бути вчинений спеціальним суб'єктом і тому твердження зазначених вчених є некоректним.

С.С. Яценко визначив, що суб'єктом екоциду можуть бути посадові особи Збройних сил України або особи, які обіймають інші державні посади [5, с. 823]. З цією думкою ми погоджуємося частково. Вважаємо, що до цього переліку потрібно додати посадових осіб державних та комунальних промислових підприємств, установ, а також інших посадових осіб, діяльність яких пов'язана з ризиком вчинення екологічної катастрофи. Наприклад, це керівники та відповідальні посадові особи фабрик, заводів, господарських підприємств, діяльність яких може призвести до отруєння атмосфери, водних ресурсів тощо.

Згідно думки В.М. Кудрявцева, екоцид є особливо тяжким злочином, бо посягає на безпеку людства, тому суб'єктом цього злочину, очевидно, не може бути одна особа. Фактично суб'єктами цього злочину загалом є військові, цивільні посадові особи, керівники різних установ, які несуть відповідальність за розпорядження щодо застосування шкідливих речовин до навколишнього природного середовища. Виконавці цих протиправних розпоряджень також повинні підлягати кримінальній відповідальності за вчинення екоциду [6, с. 486].

Ми цілком погоджуємося із думкою В.М. Кудрявцева, але вона не повністю розкриває ознаки суб'єкта екоциду. В його твердженні суб'єкт екоциду спеціальний, тобто особа, яка займає певну посаду і в силу свого службового становища може вчинити діяння, яке за ознаками буде підпадати під ознаки екоцид. Також, є вірною думка щодо вчинення екоциду певним колом суб'єктів. Тобто, для вчинення екоциду не є характерним лише один (аварія на ЧАЕС та аварія «Еххон Valdez»), але і такі випадки не слід виключати.

Отже, суб'єкт «Екоциду» загалом є спеціальним, але не слід виключати можливість вчинення зазначеного злочину і загальним суб'єктом.

Література

1. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та доп. Київ: ВД «Дакор», 2019. 1384 с.
2. Куцевич М.П. Кримінальна відповідальність за екоцид: міжнародний та національний аспекти: автореф. дис... канд. юрид. наук. Київ, 2007. 20 с.
3. Чорнобильська аварія. Доповідь міжнародної консультативної групи з ядерної безпеки. /www-pub.iaea.org/MTCD/publications/PDF/Pub913r_web.pdf.
4. National Transportation Safety Board report of marine accident «Grounding of

The U.S. Tankship Exxon Valdez on Blich Reef». Alaska, March 24, 1989. PB90-916405. NTSB/MAR-90/04.

5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. 4-те вид., переробл. та доп. / відп. ред. С.С. Яценко. Київ: А.С.К., 2005. 848 с.

6. Кудрявцев В.Н. Уголовное право России. Особенная часть / ред. В.Н. Кудрявцев, А.В. Наумов. Юристь, 1997. 496 с.

УДК 343.3/.7(043.2)

Олефір О.О., студентка,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Ланцедова Ю.О., к.ю.н., доцент

ПРОБЛЕМА РОЗШИРЕННЯ ПРАВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЛЮДИНИ ЩОДО ВІЛЬНОГО ВИРАЖЕННЯ ОСОБИСТИХ ПОГЛЯДІВ

У наш час тема вираження своїх поглядів актуальна завдяки недосконалості правового регулювання захисту прав людини на безперешкодне та вільне вираження поглядів. У тезах конкретніше розглянеться порушення свободи слова й діяльності журналістів, а також питання підтримку громадян за подачу пропозицій, скарг, заяв або за критику. По останнім пунктам громадянам вкрай важливо надати захист. Надалі керуючись практичним досвідом Європейського Суду з прав людини, хочу зазначити, що вже було розглянуто значна кількість справ не тільки проти України, ще і щодо захисту свободи вираження поглядів громадян.

Як наслідок подібних судових справ було засновано початок правоінтерпретаційної діяльності, а саме – низка тлумачних принципів положень Конвенції.

Стосовно свободи вираження поглядів ці принципи Судом конкретизовані у справі «Ляшко проти України» («Lyashko v. Ukraine») від 10 серпня 2006 р. Розглянемо їх:

1. Свобода вираження поглядів становить одну із фундаментальних основ демократичного суспільства та одну з основних передумов для його розвитку, а також для самореалізації кожного індивіда.

2. Преса відіграє суттєву роль у демократичному суспільстві... Її обов'язком є повідомляти – у спосіб, що не суперечить її зобов'язанням та відповідальності – інформацію та ідеї стосовно усіх предметів публічного інтересу, включаючи й ті, що стосуються судової гілки влади. При цьому не лише преса має завдання повідомляти таку інформацію та ідеї, але і громадськість має право отримувати їх. Інакше преса не могла б виконувати свою життєво важливу роль «вартового пса» у